

ровиробниками зерна високої конкурентоспроможності можуть бути потужні новітні технології вирощування та переробки сировини, удосконалення господарського механізму державної підтримки галузі, а також реструктуризація експорту за рахунок збільшення переробної продукції. Пошук інноваційних підходів до пошуку інвестицій має бути пріоритетом для товаровиробників зерна в умовах трансформаційних та глобалізаційних змін в економіці держави.

Список використаних джерел:

1. Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (проблеми дослідження та викладання): Матер. між нар. наук.-метод. конф. 26-27 квітня 2000 р. – К., 2000.
2. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
3. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов [Гусев В. С., Демин В. А., Кузин Б. И. и др.]. - СПб: Очарованный странник, 2001. – 288 с. [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/APE/2009_12/114-122.pdf.
4. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. - 2005.- №2.- С. 52-56.
5. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: дис. канд. эк. наук: 08.00.05 / Меламедов Сергей Леонидович. - СПб, 2002. – 146 с.
6. Носенко В.А., Чередник В.І. Сучасний стан зерновиробництва та розвиток інфраструктури регіонального ринку //Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2004. №4 (114). – С. 125-129.
7. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільгоспвиробництва в Україні. Аналітична записка [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/910.
8. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності. – К.: НІСД, 2012. – 43 с. [Електрон. ресурс]/. -Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/1213_dok-1e858.pdf.
9. Щоденний внесок аграріїв до скарбниці України \$18000000 [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://agro.ua/news/news_37709.html.
10. Сидоренко О. Продовольча безпека України неможлива без державного регулювання АПК [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/216-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-nemozhliva-bez-derzhavnogo-regulyuvannya-apk.html>.

Рецензент – д.е.н., професор Волощук К.Б.

УДК 334.784

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ

Корягіна Т.В., к.держ.упр., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія

Розглянуто сучасний стан інституціонального забезпечення корпоративного сектора в Україні та обґрунтовано основні напрями його вдосконалення державою. Розроблені та запропоновані такі заходи як: захист прав власності, розвиток фондового ринку та створення сприятливого інвестиційного клімату.

The current state of the institutional support of the corporate sector in Ukraine is analyzed, and the basic trends of its improvement by the state are justified. Such measures as: property rights protection, stock market development and creation of the favorable investment climate were elaborated and proposed.

Постановка проблеми. Ефективне державне регулювання розвитку інституцій створює сприятливе середовище для прискорення вирішення соціально-економічних завдань, що стоять перед економічними суб'єктами, а отже і створює підвалини для економічного зростання. Розвиток економіки України суттєво залежить саме від результативності та ефективності функціонування її корпоративного сектора, котрий відіграє провідну роль у національній економіці. Разом з тим, результатом фінансово-економічної кризи та загальної нестабільності в країні стало зниження темпів зростання ВВП та основних економічних показників, підвищення збитковості діяльності підприємств, в тому числі суб'єктів корпоративного сектора.

Важливим чинником низької ефективності діяльності суб'єктів корпоративного сектора в Україні є недостатність необхідного інституціонального забезпечення його розвитку, саме тому сьогодні особливої важливості набуває питання розкриття ролі держави у регулюванні даного процесу в національній економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інституціонального забезпечення розвитку економіки досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема це висвітлено у наукових працях Т. Еггертссона, Д. Норта, Р. Коуза, М. Портера, О. Ульямсона та ін. Окремі питання інституціональної політики розглядали вітчизняні вчені, зокрема: Т. Артьомова, В. Бакуменко, В. Бодров, В. Геєць, Л. Головкова, А. Гриценко, В. Дементьєв, М. Корецький, І. Малий, В. Мандибура, Л. Оліференко, М. Радева, О. Поважний, А. Ткач, Л. Федулова, А. Чухно та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення основних напрямків вдосконалення державного регулювання інституціонального забезпечення розвитку корпоративного сектора в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В залежності від того, які в країні створено інституційні основи, залежать умови створення та розвитку економічних суб'єктів. Інституції значно зменшують невизначеність завдяки чіткому структуруванню економічних взаємовідносин, вони визначають та обмежують сукупність варіантів вибору для суб'єктів.

Інституції охоплюють всі види обмежень, що координують взаємодію суб'єктів економічного життя, до них ми відносимо і офіційні обмеження – як-от закони та нормативні акти, - так і неофіційні обмеження – як-от традиції, звичаї та кодекси поведінки, які суттєво доповнюють офіційні правила та норми. Саме офіційні та неофіційні правила, вид та ефективність їхнього дотримання всіма учасниками економічного життя і формують характер та умови для економічного зростання в країні [1, с. 12].

В умовах сучасної української економіки важливе значення має послідовна та зрозуміла політика держави у створенні ефективних інститутів і виконання нею функцій гаранта прав власності. Як свідчить досвід, діяльність існуючих державних структур у певній мірі має дестабілізуючий характер для формування ефективного та цілісного корпоративного сектора. Це призводить до того, що інституціональні бар'єри та фрагментарність економіки внаслідок її неструктурованості й непрозорості зумовлює проблеми структурної перебудови та зростання.

Сучасний стан державного регулювання корпоративного сектора ще не дозволив в повній мірі реалізувати потенційні можливості корпорацій щодо результатів господарювання. Це зумовлено, на наш погляд, як макроекономічними так і інституціональними чинниками розвитку державного регулювання. Саме тому, для забезпечення розвитку корпоративного сектора необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення в країні інституціонального середовища корпорацій, що передбачає створення державою інституціональних передумов розвитку корпорацій.

Державне регулювання інституціонального забезпечення розвитку корпоративного сектора в Україні потребує використання такої системи регулювання економіки, що включає в себе ефективну та дієву нормативно-правову базу, державні і неринкові недержавні інститути самоорганізації та саморегулювання економічної діяльності, розгалужену ринкову інфраструктуру.

Інституціональне забезпечення розвитку корпоративного сектора України передбачає необхідність створення прогресивної структури власності, розвитку банківської системи та фондового ринку, підтримання привабливого інвестиційного клімату.

Для сучасного розвитку національної економіки є характерною слабкість розвитку низки ринкових інститутів, що знижує ефективність інституціонального забезпечення розвитку корпоративного сектора, створюючи невизначеність для економічних суб'єктів.

Факторами зниження ефективності інституціонального середовища корпоративного сектора виступають :

- незахищеність прав власності (загроза перегляду результатів приватизації, рейдерські захоплення, корумпованість судової гілки влади);
- мінливість законодавчої бази та лобіювання інтересів обмеженого кола осіб;
- неоднорідністю інститутів ринкової інфраструктури, які знаходяться на різній стадії розвитку;
- циклічність розвитку економіки.

Концентрація власності в корпораціях і проблеми міноритарних акціонерів диктує необхідність активізації державного регулювання корпоративного сектора з точки зору захисту і гарантій прав власності, як акціонерів, так і інвесторів.

Це означає рішення задач корпоративного контролю та управління у таких сферах корпоративних відносин як :

- злиття і поглинання ;
- взаємодія з афілійованими структурами ;
- контроль великих угод ;
- бенефіціарні володіння;
- довірче управління;
- банкрутство та ряд інших [2].

В рамках удосконалювання регулювання корпоративного сектора економіки важливо додержуватися принципу збереження балансу інтересів всіх учасників корпоративних відносин. Насамперед, повинні бути збалансовані права й обов'язки великих і міноритарних акціонерів. При досягненні цього

балансу стане можливим зниження втрат від корпоративних конфліктів для економіки й загальне підвищення ефективності корпоративного сектора.

Актуальною проблемою, що вимагає якнайшвидшого рішення, є підвищення ефективності регулювання угод із зацікавленістю й афіліювання осіб. Недостатня регламентація й недосконалість механізмів регулювання афіліювання юридичних і фізичних осіб, а також угод із зацікавленістю дозволяє господарюючим суб'єктам робити операції між афілійованими особами, у яких існує конфлікт інтересів. Такі операції призводять до зниження ефективності діяльності корпоративного сектора економіки.

Для рішення цієї проблеми доцільно привласнити певні категорії ситуаціям афіліювання осіб залежно від об'єкта регулювання. Це дозволить сформувати гнучкі критерії для здійснення ефективного регулювання афіліювання навіть при зміні зовнішніх умов ведення господарської діяльності.

Для реалізації цього підходу пропонується в першу чергу визначити види діяльності, у рамках яких необхідне здійснення регулювання афіліювання осіб. Так, для антимонопольного регулювання, орієнтованого на забезпечення конкуренції й протидії монополістичній поведінці, повинні бути визначені спеціальні механізми виявлення афілійованості осіб. Залежно від об'єкта регулювання, необхідно визначити й набір інструментів регулювання. Відповідно до цього підходу, визначення афілійованості осіб не повинне бути єдиним для всіх випадків. Основними напрямками регулювання корпоративних відносин, у яких необхідне визначення афілійованості осіб є:

- розкриття інформації про товариство для акціонерів, інвесторів й інших зацікавлених сторін;
- розкриття інформації для регулювання угод по придбанню й продажу акцій товариства, а також реорганізації акціонерного товариства;
- розкриття інформації про угоди із зацікавленістю [3, с. 218].

Повний перелік можливих взаємозв'язків, що існують у фізичної або юридичної особи відносно інших осіб, необхідно включити для розкриття інформації про товариство. Це забезпечить доступ максимальному числу потенційно зацікавлених у цій інформації осіб. Також представляється доцільним зафіксувати всі типи зв'язків, що свідчать про афілійованість осіб, у законодавстві про акціонерні товариства. При регулюванні угод із зацікавленістю список афілійованих осіб також доцільно чітко визначити у законі.

Інституціональне забезпечення розвитку корпоративного сектора потребує модернізації ринків капіталу в Україні з метою забезпечення їх конкурентоспроможності шляхом проведення правового, інституційного та технологічного реформування ринків капіталу в усіх його складових — ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів. Державі необхідно створити такі умови для фінансово-економічних відносин, за яких забезпечуватиметься безперешкодний рух та обслуговування вільних грошових коштів, перетворення їх в інвестиційний капітал, що приносить прибуток, забезпечує розвиток економіки в цілому, насамперед через її інноваційний розвиток. Поставлена мета повинна відповідати пріоритетним напрямам державної політики, визначеним у нормативно-правових актах.

Перетворення повинні передбачати якісні зміни, спрямовані на підвищення ємності, капіталізації та ліквідності ринків капіталу, консолідацію інфраструктурних інституцій, підвищення їх ролі у суспільному та економічному житті, створення передумов для активної інтеграції української фінансової системи у світовий фінансово-економічний простір. Оптимальний варіант розв'язання проблеми модернізації ринків капіталу в Україні визначається на основі порівняльного аналізу розвитку світових ринків капіталу.

Світові ринки капіталу протягом останнього десятиріччя стрімко модернізувалися за всіма напрямками їх функціонування — правовим, інституційним та технологічним. Основними світовими тенденціями розвитку ринків капіталу є:

- створення глобальних торговельних та розрахунково-клірингових систем для обслуговування світової торгівлі;

- підвищення рівня використання новітніх інформаційних і фінансових технологій, впровадження фінансового інжинірингу;

- універсалізація діяльності фінансових установ (як банківських, так і небанківських), внаслідок чого увага приділяється передусім якості, швидкості та мінімальній ризикованості послуг, а не спеціалізації цих установ за видами фінансових послуг;

- зростання ролі інституційних інвесторів (інститутів спільного інвестування, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній тощо) у здійсненні фінансових інвестицій через ринки капіталу;

- консолідація системи державного регулювання всіма складовими ринків капіталу, що завершилася в багатьох країнах утворенням єдиного державного органу консолідованого нагляду за фінансовими послугами та ринками, з одночасною дерегуляцією окремих складових ринків капіталу та посиленням їх саморегулювання.

Активна участь держави у регулюванні розвитку ринків капіталу та дасть можливість забезпечити конкурентоспроможність національної економіки та її сталий розвиток.

Модернізація ринків капіталу повинна ґрунтуватися на одночасному розв'язанні на законодавчому, інституційному та технологічному рівні таких завдань:

- проведення інституційної реформи ринків капіталу, що передбачає утворення нових потужних фінансових інститутів (інвестиційних компаній та інвестиційних банків), підвищення ролі інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів та страхових компаній для акумуляції сукупних національних накопичень та їх спрямування в реальний сектор економіки;

- розбудова Національної депозитарної системи з урахуванням світового досвіду інтеграції обліково-розрахункової інфраструктури;

- забезпечення розвитку фінансових інструментів як об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів, у тому числі шляхом розбудови ринків похідних фінансових інструментів, законодавчого удосконалення умов провадження діяльності з рейтингування, зокрема на основі добровільності проведення рейтингових оцінок;

- забезпечення податкового стимулювання ринків капіталу.

Ефективне провадження професійної діяльності інституційних інвесто-

рів на ринках капіталу потребує:

- прийняття з метою стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності Законів України “Про інвестиційні банки”, “Про інвестиційні компанії”.

- внесення змін до Законів України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” стосовно розширення нормативів інвестування, удосконалення порядку реєстрації випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, широкого застосування рейтингової оцінки щодо цінних паперів, у які розміщуються кошти спільного інвестування, “Про недержавне пенсійне забезпечення” стосовно розширення переліку об’єктів та нормативів інвестування пенсійних коштів, удосконалення порядку розподілу прибутку.

Прийняття зазначених законів дасть можливість створити дієву інвестиційну інфраструктуру та привабливе середовище для реалізації інвестиційних проектів в корпоративному секторі України.

Важливим інститутом, що впливає на корпоративний сектор є фондовий ринок. В Україні мережа фондових бірж, інших різновидів організаторів торгівлі як система не існує. Модернізація біржової мережі повинна проводитися шляхом консолідації всіх існуючих бірж та інших організаторів торгівлі.

Консолідована біржова система має бути оптимальною для функціонування ліквідного та регульованого ринку, забезпечувати мінімальні системні ризики, передбачати тісну взаємодію організаторів торгівлі з централізованою депозитарною системою, а також повинна характеризуватися наступним:

- у державі функціонує єдина торговельна платформа, що забезпечує стандартні критерії лістингу та формування справедливих ринкових цін за будь-якими фінансовими інструментами;

- торговельний процес, гарантування і виконання договорів провадяться в режимі електронного документообігу, синхронізованого із системою електронних платежів та клірингу.

У світовій практиці функціонування ринків капіталу ключовим інститутом депозитарної системи є центральний депозитарій держави. За рекомендаціями міжнародних експертів центральні депозитарії цінних паперів необхідно було створити ще у 1992 році в усіх країнах світу. Це питання нещодавно лише вирішене в Україні і потребує вдосконалення, зокрема необхідно:

- стимулювати прискорення де матеріалізації цінних паперів;

- реформувати обліково-розрахункову інфраструктуру ринків капіталу, які підвищать ліквідність ринку цінних паперів та інших фінансових інструментів, спростять розрахунки за договорами щодо цінних паперів, сприятимуть ефективному виконанню договорів та прискорять процес інтеграції національного ринку до європейського та світового ринку.

Існує нагальна потреба збільшення доступ до ринку капіталів національних компаній, ведучих цивілізований бізнес. У результаті значно збільшиться кількість первинних розміщень акцій вітчизняних компаній на українському фінансовому ринку. Істотно розшириться асортименти інструментів фінансового ринку й послуг, що надаються фінансовими організаціями громадянам і підприємствам. Будуть забезпечені конкурентні умови для проведення угод із цінними паперами і їхній облік й зберігання.

Створення конкурентоздатних інститутів ринку капіталу передбачає реалізацію наступних заходів:

- удосконалювання обліково-розрахункової інфраструктури фондового ринку, впровадження нових технологій;
- підвищення конкурентоздатності бірж і торговельних систем;
- впровадження систем керування ризиками учасників ринку;
- розвиток накопичувальних пенсійних систем й інститутів колективних інвестицій;
- розвиток страхових інститутів.

Висновки. Розв'язання завдань по сприянню розвитку та ефективності корпоративного сектора в українській економіці вимагає активного державного регулювання, спрямованого на створення загальної інституціональної та правової бази розвитку корпоративних відносин. Від запроваджених норм і правил поведінки учасників корпоративного сектора залежить не тільки розвиток підприємств, а й держави як впливового інституту влади та власника значних корпоративних прав.

В умовах сучасного стану корпоративного сектора економіки України особливої уваги з боку держави заслуговує питання захисту прав власності в корпораціях. Державне вдосконалення інституту власності сприятиме налагодженню ефективного механізму нагромадження капіталу та посиленню інвестиційної активності в корпоративному секторі економіки України. Важливим напрямком інституціонального забезпечення розвитку корпоративного сектора в Україні є забезпечення функціонування прозорого фондового ринку шляхом запровадження відповідних стимулів для зосередження торгівлі корпоративними цінними паперами на організованому ринку та створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Список використаних джерел:

1. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки /Д. Норт / Пер. з англ.. І.Дзюб. – Київ: Основи, 2000. – 198 с.
2. Гафьятов И.З. Институциональная природа корпораций в современной российской экономике / И.З. Гафьятов // Российское предпринимательство. — 2007. — № 11 Вып. 2 (102). — С. 42-46.
3. Корягіна Т.В. Формування інституціональних умов розвитку корпоративного сектора в Україні / Т.В. Корягіна // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». Вип. 2(8). – Київ: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2009. – С. 215-222.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 330.13.009.12

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ПІДПРИЄМСТВА

Косович О. В., здобувач

Житомирський національний агроекологічний університет

Основними визначальними характеристиками конкуренції підприємств є конкурентоспроможність, конкурентні переваги і конкурентний статус підприємства. В цілому ці параметри оцінюють внутрішній та зовнішній стани і розвиток кожного підприємства. В статті здійснена систематизація існуючих підходів до визначення терміну «конкурентосп-